

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 3 Dieren begrijpen

15 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg met het mensbeeld van Descartes dat mensen volgens hem verschillen van dieren: dieren (en mensen) hebben een mechanisch lichaam (res extensa), maar alleen mensen hebben volgens Descartes een denkende geest (res cogitans) 1
- een uitleg met de behandeling van dieren door mensen dat Descartes' mensbeeld een ethische dimensie heeft: Descartes' mensbeeld is normatief, omdat daaruit kan volgen dat mensen dieren als dingen behandelen 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens Descartes verschillen mensen fundamenteel van andere dieren omdat alleen mensen een res extensa en res cogitans zijn, terwijl andere dieren uitsluitend bestaan als res extensa. Waar andere dieren dus alleen lichamelijk zijn, hebben mensen zowel lichamelijke uitgebreidheid als een denkend bewustzijn. 1
- Descartes' mensbeeld heeft een ethische dimensie. Het leidt tot een scherp onderscheid tussen mensen en andere dieren, waardoor dieren kunnen worden beschouwd als ondergeschikt aan mensen. Descartes zag dieren als een soort machines die geen pijn konden voelen, omdat ze geen geest hebben. Zijn mensbeeld legitimeerde dus de behandeling van dieren als dingen. Dit laat zien hoe zijn mensbeeld een ethische dimensie heeft. 1

16 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg van de dubbelzinnige verhouding van de mens tot het eigen lichaam, met het voorbeeld van lachen: lachen is iets fysieks en is tegelijkertijd betekenisvol op een manier die het lichamelijke overstijgt, wat de mens laat zien als een wezen dat zowel een lichaam is als een lichaam heeft 1
- een uitleg met het vermogen tot symbolische uitdrukking dat chimpansees volgens Plessner niet kunnen lachen: chimpansees kunnen in tegenstelling tot mensen niet lachen, omdat ze geen symbolische woorden/gebaren hebben die tekort kunnen schieten 1
- een argument met het vermogen tot symbolische uitdrukking tegen Plessners standpunt dat chimpansees niet kunnen lachen 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een goed antwoord:

- Mensen hebben een dubbelzinnige verhouding tot hun eigen lichaam, omdat ze zowel een 'lichamelijk' wezen zijn als een wezen 'in het lichaam-ding'. In het lachen toont deze gebrokenheid van de mens zich. Als je lacht, verliest het wezen 'in het lichaam-ding' de controle en vervalt je in het lichaam-zijn, omdat de situatie onbeantwoordbaar is. 1
- Mensen hebben volgens Plessner het vermogen tot symbolische reacties. Het menselijke lachen laat zien hoe 'woorden tekort kunnen schieten', waardoor de mens vervalt in het lichamelijke. Chimpansees kunnen die reacties vanuit woord en gebaar nooit geven en kunnen dus ook niet – al lachend – vervallen in het lichamelijke. Als de chimpansee bij de goocheltruc achterovervalt, kun je dat dus geen lachen noemen, omdat hij volgens Plessner geen excentriciteit en daarom geen symbolische uitdrukking tot zijn beschikking heeft. Alleen wie het vermogen tot symbolische uitdrukkingen heeft, kan in lachen uitbarsten wanneer dit vermogen tekortschiet. 1
- Chimpansees kunnen wel lachen en dit kan blijken uit het filmpje. Plessner gaat ervan uit dat dieren niet in staat zijn tot symbolische reacties, maar volgens mij kunnen chimpansees met gebaren, gezichtsuitdrukkingen en klanken wel degelijk symbolisch op situaties reageren. In het voorbeeld van de goocheltruc is de chimpansee blijkbaar heel verbaasd. De truc is een doorbreking van zijn verwachtingen – het bekertje is leeg! De chimpansee zou hierop een beheerste, symbolische reactie kunnen geven, zoals de mens wenken om het bekertje beter te kunnen bekijken. In plaats daarvan ervaart hij het echter als een symbolisch onbeantwoordbare situatie en valt hij met open mond achterover. Zo vervalt ook de chimpansee in het lichamelijke. 1

17 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een uitleg dat dieronderzoekers een voorkeur kunnen hebben voor experimenten boven alledaagse observaties, met de begrippen waardegebondenheid en waardevrijheid: door de band met dieren kunnen bij alledaagse observaties (persoonlijke) waarden een rol gaan spelen (waardegebonden), terwijl experimenten worden opgezet om dit te vermijden (waardevrijheid).

Voorbeeld van een goed antwoord:

Dieronderzoekers kunnen een voorkeur hebben voor experimenten boven alledaagse observaties, omdat alledaagse observaties beïnvloed kunnen worden door persoonlijke waarden. Zo zal een mens een huisdier waarmee hij een persoonlijke band heeft, wellicht ervaren als intelligenter of emotioneel gevoeliger dan feitelijk het geval is (waardegebondenheid). In experimenten wordt juist gestreefd naar observaties die niet-waardegebonden feiten opleveren (waardevrijheid).

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

18 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een argument met het voorbeeld van de katten voor of tegen Desprets kritiek op het uitgangspunt in experimenteel dieronderzoek dat dieren vanuit een derdepersoonsperspectief moeten worden bestudeerd: er ontstaat volgens Despret een vooringenomen beeld van dieren bij een derdepersoonsperspectief waarbij het perspectief van het dier wordt weggelaten, zoals van katten die weigeren mee te werken als hun vrijheid wordt ingeperkt.

voorbeeld van een goed antwoord:

Ik ben het eens met Despret dat dieronderzoek onterecht uitgaat van een derdepersoonsperspectief op dieren, waarbij alleen waarneembaar gedrag wordt meegenomen. Om geen vooringenomen beeld van dieren te creëren, moeten dieronderzoekers ook het perspectief van dieren in het onderzoek betrekken. Zo zouden katten niet moeten worden gezien als trage leerlingen omdat ze niet meewerken, maar moeten onderzoekers zich afvragen wat een kat motiveert om aan een onderzoek mee te doen. Wat maakt het voor de kat interessant? Wanneer je dit niet doet, leer je een kat volgens mij ook niet begrijpen.

of

Despret stelt dat een derdepersoonsperspectief op dieren het perspectief van het dier zelf te veel buiten beschouwing laat. In het voorbeeld van de katten kan dan weigerachtig gedrag worden aangezien voor dom gedrag. Toch denk ik dat het een risico is om het eerstepersoonsperspectief van het dier te willen beschrijven. We weten immers niet hoe een dier zich voelt en we kunnen alleen gedrag waarnemen. We moeten niet speculeren over het perspectief van de kat, maar het onbegrijpelijke in andere dieren accepteren en respecteren.

19 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een argument met het voorbeeld van de katten voor of tegen Desprets kritiek op het uitgangspunt in experimenteel dieronderzoek dat de onderzoeker onzichtbaar moet zijn: er ontstaat volgens Despret een vooringenomen beeld van dieren wanneer de relatie tussen het dier en de onderzoeker geen rol mag spelen, zoals van katten waarvoor de band met de onderzoeker van belang is.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een goed antwoord:

Despret denkt dat de relatie tussen dier en onderzoeker een actieve rol moet spelen in het onderzoek en daar ben ik het mee eens. Hierdoor worden kenmerken van dieren zichtbaar – zoals de sociale aard van katten – die verdoezeld worden als de onderzoekers onzichtbaar worden gemaakt. Het idee dat de onderzoeker geen invloed mag uitoefenen op het dier tijdens onderzoek, leidt in het geval van katten niet tot objectieve feiten over katten, maar tot een foutief beeld van de kat als dom dier.

of

Despret bekritiseert het uitgangspunt van de onzichtbaarheid van de onderzoeker, omdat het volgens haar niet leidt tot een objectief beeld van het dier. De relatie tussen dier en onderzoeker biedt volgens haar juist veel informatie over dieren. Naar mijn idee gaat deze kritiek voorbij aan de wens van veel onderzoekers om te achterhalen hoe dieren zich gedragen los van menselijke inmenging. Naast het feit dat katten sociale dieren zijn die zich aan een mens kunnen hechten, valt er nog zoveel meer bij katten te onderzoeken. Daarvoor is nodig dat de mens zichzelf onzichtbaar maakt, op een slimme manier die de kat niet doorheeft.

20 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg van de opvatting van het dataïsme dat het psychische welbevinden van dieren in principe kan worden vastgesteld via technologie: volgens het dataïsme is alles uit te drukken in data, dus ook het psychische welbevinden van dieren 1
- een argument tegen de opvatting van het dataïsme dat het psychische welbevinden van dieren in principe via technologie kan worden vastgesteld, met interpretatie als methode binnen de wetenschap die is gericht op het begrijpen van betekenis 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Het dataïsme stelt dat alles in het universum bestaat uit informatie en uit te drukken is in algoritmes. Dit geldt ook voor het psychische welbevinden van dieren. Wanneer via technologie de juiste data verzameld worden, zoals hartslag, temperatuur of beweeglijkheid van een dier, kan daaruit volgens het dataïsme dus worden afgeleid hoe een dier zich voelt. 1
- Betekenisvolle uitingen, zoals menselijk of dierlijk gedrag, moeten bestudeerd worden met interpretatie als wetenschappelijke methode. Het van buitenaf bestuderen of meten in data, is onvoldoende om de betekenis van deze uitingen te begrijpen. Daarvoor is interpretatie binnen de context nodig, zoals het gedrag van een kat in de context van zijn leefomgeving en normale gedrag. 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

21 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg dat oriënterende metaforen een probleem kunnen zijn bij het vertalen van mensentaal naar diertaal: metaforen in mensentaal komen voort uit de rechtopstaande oriëntatie van de mens, terwijl veel dieren een andere lichamelijke oriëntatie hebben 1
- een bijpassend voorbeeld van een oriënterende metafoor 1

voorbeeld van een goed antwoord:

Lakoff en Johnson wijzen erop dat onze menselijke taal oriënterende metaforen bevat. Als ik wil weten of het beter gaat met mijn kat, zou ik bijvoorbeeld kunnen vragen of ze er alweer wat bovenop komt. In 'erbovenop komen' schuilt een gelijkschakeling van gezondheid aan 'omhoog', wat volgens Lakoff en Johnson samenhangt met ons menselijke rechtopstaande lichaam. Bij een vertaling van deze uitdrukking naar kattentaal zou daarvoor een equivalent moeten worden gezocht dat aansluit bij de beleavingswereld en de lichamelijke oriëntatie van de kat. Daarbij gaat een deel van de menselijke betekenis – bijvoorbeeld het optimistische en luchtige van 'erbovenop komen' – verloren. De vertaling van mensentaal naar diertalen voor dieren die zwemmen of vliegen zal nog veel moeilijker zijn. 2

22 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een uitleg dat techniek volgens Verbeek het moreel handelingsvermogen van de mens verandert, met het voorbeeld van de vertaalapp voor diertalen: door onvoorziene mogelijkheden/gevolgen van nieuwe technologie, zoals de vertaalapp voor diertalen, verandert ons vermogen om met (nieuwe) morele dilemma's om te gaan.

voorbeeld van een goed antwoord:

Volgens Verbeek levert nieuwe technologie nieuwe dilemma's op en transformeert het ons moreel handelingsvermogen. Dit is ook terug te zien bij een vertaalapp voor diertalen. Als klachten van kippen over de drukte in de stal vertaald worden naar onze eigen taal, dan kunnen we hier bijna niet doof voor blijven. De app creëert daarmee een nieuw dilemma en bepaalt dat wij op deze manier naar dieren moeten luisteren. Hier zien we hoe technologie nieuwe dilemma's oproept en het moreel handelingsvermogen van de mens transformeert.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

23 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een argument dat een vertaalapp voor diertalen bijdraagt aan de door Haraway gewenste grensvervaging in ons denken over mens en dier, waarbij uitsluiting wordt tegengegaan omdat de menselijke identiteit niet vastomlijnd is 1
- een argument dat een vertaalapp voor diertalen niet bijdraagt aan de door Haraway gewenste grensvervaging in ons denken over mens en dier 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Een vertaalapp draagt bij aan de door Haraway gewenste grensvervaging in ons denken over mens en dier. Volgens Haraway moeten we erkennen dat wij als mensen geen vastomlijnde identiteit hebben en moeten de grenzen in ons denken over de menselijke identiteit vervagen. Van oudsher wordt de mens namelijk gezien als een wezen dat zichzelf in taal kan uitdrukken, terwijl andere dieren dit vermogen niet zouden hebben. Een app waardoor we diertalen kunnen verstaan, leidt tot een vervaging van deze grens tussen mens en dier. Wanneer de grens tussen mens en dier vervaagt, kan dit volgens Haraway ook uitsluiting en onderdrukking, van bijvoorbeeld dieren, tegengaan. 1
- Een vertaalapp voor diertalen draagt niet bij aan de door Haraway gewenste grensvervaging tussen mensen en andere dieren. In de geschiedenis hebben mensen zich altijd krampachtig vastgehouden aan de uniciteit van de mens. Haraway wil graag af van het dualistische denken, waarbij we bijvoorbeeld mensen boven dieren zetten. Zo wil ze uitsluiting en onderdrukking tegengaan. Ik ben echter niet optimistisch dat mensen hun gevoel van superioriteit opzij kunnen zetten, ook niet als ze dieren kunnen verstaan. 1